

**Läsning av böcker,
besök på bibliotek och
eget skrivande bland olika
grupper av anställda**

LO / löne- och välfärdsenhet - september 2003
Sven Nelander / Ingela Goding

Förord

Vi har från LOs sida studerat hur kulturvanorna har förändrats sedan början av 80-talet. Vi har kunnat jämföra *tre tidsskeden av mycket olika karaktär*, 80-talet med en stark och växande arbetsmarknad och ökade inkomster för hushållen, första hälften av 90-talet med en dramatiskt försämrad arbetsmarknad och kraftigt sjunkande realinkomster för flertalet hushåll och därefter återhämtningsperioden under 90-talets andra del.

Rapporten har getts namnet "Kulturen och din stund på jorden". Knyter an till det Vilhelm Moberg säger "Tag vara på ditt liv. För nu är det din stund på jorden."

Det är ju det kulturen handlar om, att ge livet mening och lust. Vad skulle livet vara utan böcker, musik, bilder, dans och annat som kulturen ger?

Siffrorna i rapporten har *uppdaterats ytterligare med ett år* så att vi nu kan följa utvecklingen fram till och med år 1999.

Vad är då de viktigaste slutsatserna av de studier vi gjort av kulturvanorna? Några av de mest centrala är följande:

- Kulturen har *stor kraft och stora möjligheter*. Även under den mycket svåra tiden under 90-talets första del har kulturen klarat sig bra och de klassmässiga skillnaderna har *inte* ökat – tvärtom har de minskat i flera avseenden.
- Det *går att förändra* så att fler utnyttjar kulturutbudet. Biblioteken är bra exempel på att det *går att nå nya grupper*.
- Men det är *allvarligt*, som vi ser det, att *männens läsande har minskat kraftigt* och särskilt att andelen män som aldrig läser en bok har ökat så starkt.

I det följande ska vi ta upp några av de resultat som bedöms ha särskilt intresse för Bok- och Biblioteksmässans besökare. De gäller läsande av böcker, besök på bibliotek och eget skrivande.

Läsa böcker

Andelen *män inom LO som läser böcker i stort sett varje vecka* minskat från 27 procent till 16 procent sedan början av 1980-talet (tablå 1). Bland TCOs män har det skett en minskning från 41 procent till 33 procent under samma tid och bland SACOs män från 66 procent till 47 procent.

Tabell 1 Läsning av böcker på fritiden under de senaste 12 månaderna

	<i>I stort sett varje vecka eller då och då</i>				<i>I stort sett varje vecka</i>			
	82/83	90/91	96	99	82/83	90/91	96	99
<i>LO</i>								
Kvinnor	83	83	82	83	39	38	39	39
Män	72	68	65	62	27	22	21	16
Båda könen	77	76	73	72	33	30	30	27
<i>TCO</i>								
Kvinnor	95	94	94	93	59	55	54	49
Män	89	83	80	80	41	33	32	33
Båda könen	92	89	88	88	50	46	45	43
<i>SACO</i>								
Kvinnor	98	98	99	98	75	70	71	63
Män	98	95	91	93	66	54	53	47
Båda könen	98	97	95	95	70	61	62	55

Om vi ser till *kvinnorna* har det inom LO inte skett någon minskning, medan det för kvinnorna inom TCO och SACO som synes varit en viss nedgång av andelen som läser i stort sett varje vecka (TCO-kvinnor från 59 till 49 procent sedan början av 1980-talet och SACO-kvinnor från 75 till 63 procent).

Av stort intresse är att se närmare på den grupp som *aldrig läser böcker* (i vart fall inte någon gång under de senaste tolv månaderna som frågorna i intervjuerna gäller).

I tabell 2 framgår att andelen *män* som aldrig läser böcker har ökat från 28 procent till 38 procent inom LO sedan början av 1980-talet, från 11 procent till 20 procent inom TCO och från 2 procent till 7 procent inom SACO. De relativa förändringarna är faktiskt allra störst för de manliga tjänstemännen.

Tabell 2 Andelen män som inte läst böcker någon gång under de senaste tolv månaderna

	1982/83	1990/91	1996	1999
LO	28	32	35	38
TCO	11	17	20	20
SACO	2	5	9	7

Med tanke på böckernas betydelse för att öppna nya världar, förståelse av och kunskaper om människors livsvillkor i olika tider och i olika länder, förmedling av upplevelser och för stimulans av fantasin, är det enligt vår uppfattning allvarligt att männens läsande har minskat mycket starkt.

Som visas i tabell 3 har det här skett mycket små förändringar bland *kvinnorna*.

Tabell 3 Andelen kvinnor som inte läst böcker någon gång under de senaste tolv månaderna

	1982/83	1990/91	1996	1999
LO	17	17	18	17
TCO	5	6	6	7
SACO	2	2	1	2

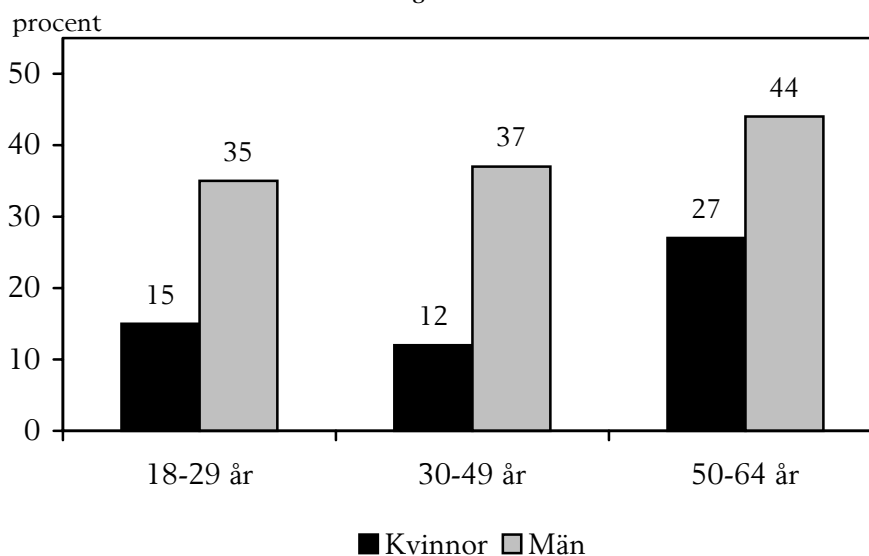
Om det är så att läsandet och skrivandet öppnar nya infallsvinklar, ger stimulans till att tänka på ett annorlunda sätt - och därmed också kraft och mod att ifrågasätta det bestående och söka formulera nya alternativ - kan man ställa frågan vad detta kan komma att betyda för framtiden? Vad innebär det kraftigt gapet mellan kvinnors och mäns läsande för *jämställdheten* mellan könen – för möjligheterna för kvinnor och män att mötas i ett jämbördigt samtal?

Och vad betyder männens minskade läsande för *barnen*? Papporna är liksom mammorna viktiga förebilder och modeller för barnen. Om en allt större del av papporna aldrig läser böcker kan vi vara alldeles säkra på att detta också påverkar barnen – särskilt gäller detta pojkarna.

I diagram 1 ser vi på andelen kvinnliga och manliga LO-medlemmar som *aldrig läser böcker* med uppdelning efter *ålder*. Kanske något överraskande är bland kvinnorna denna andel högst i den äldsta åldersgruppen 50-64 år. Man skulle annars kunna tänka sig att dessa kvinnor skulle ha mer tid för sig själva, på grund av mindre omsorgsansvar, och därmed "unna sig" att läsa mera böcker. Men kanske är det så att många slitiga år i jobb och med ansvar för hem och barn medför att orken inte vill räcka till? Också bland männen är andelen som aldrig läser böcker högst i den äldsta åldersgruppen – även om skillnaderna här inte är lika stora som bland kvinnorna.

Har inte läst böcker någon gång under de senaste 12 månaderna. LO-medlemmar.

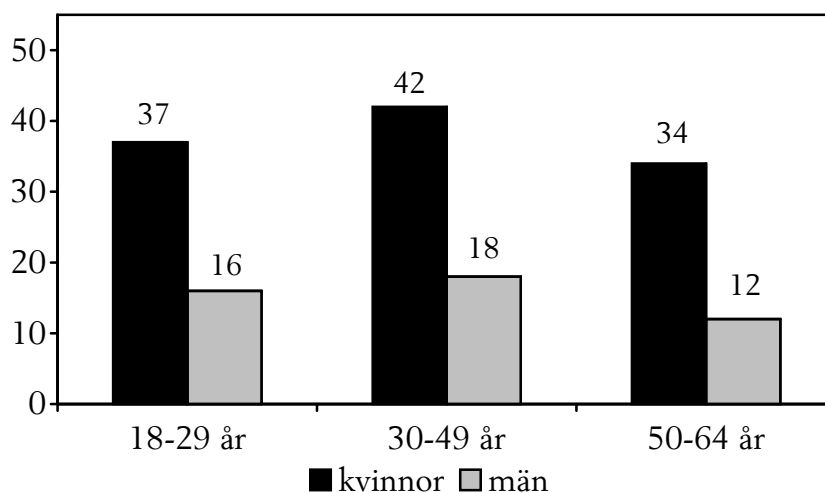
Diagram 1

Om vi vänder på det hela och ser på LO-medlemmar som *ofta läser böcker* så finner vi att i alla åldersgrupper är andelen bland kvinnorna väsentligt mycket högre än bland männen (diagram 2). Allra högst är siffran för kvinnor i åldrarna 30-49 år.

Läst böcker i stort sett varje vecka. LO-medlemmar

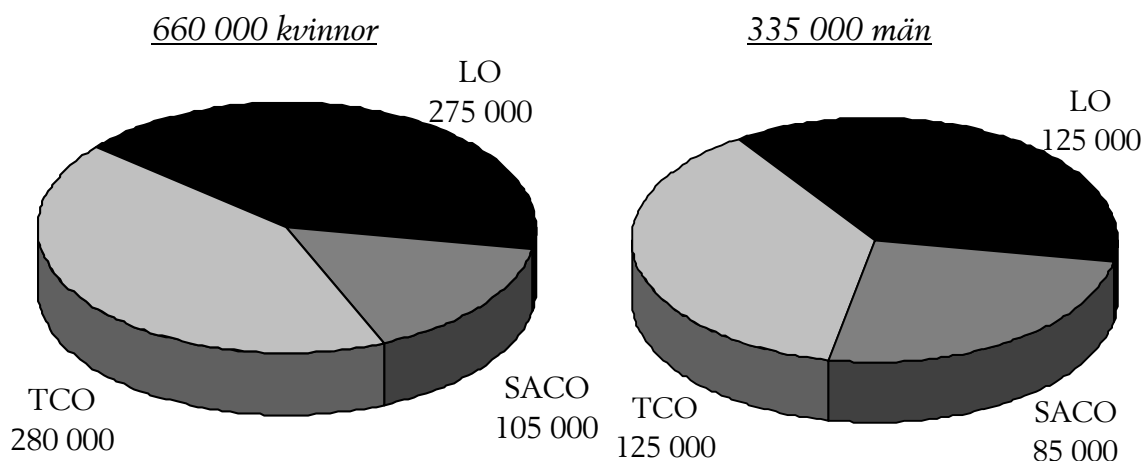
Diagram 2

Ungefär 1 miljon anställda som är medlemmar i facket kan betraktas som flitiga bokläsare - i den meningen att de läser böcker i stort sett varenda vecka. Vilka de är kan vi se i diagram 3 nedan. Den helt övervägande delen – drygt 650 000 - är kvinnor. Nästan 300 000 av dessa kvinnor har ett arbetaryrke. Bland de knappt 350 000 männen som läser böcker ofta har 125 000 LO-medlemmar ett arbetaryrke.

Läser böcker i stort sett varje vecka

Diagram 3

Besöka bibliotek

Drygt *sex av tio* LO-kvinnor, 61 procent, *besöker bibliotek minst någon gång under ett år*, var tredje så ofta som minst en gång i månaden (tablå 4). Siffrorna för LO-männen är lägre, men vi kan se att så mycket som nästan 45 procent har besökt bibliotek under en ettårsperiod.

Tablå 4 Gått på bibliotek

	Minst någon gång under de senaste 12 månaderna				Minst en gång i månaden			
	82/83	90/91	96	99	82/83	90/91	96	99
<i>LO</i>								
Kvinnor	50	51	58	61	27	25	29	32
Män	40	38	43	44	19	16	18	17
Båda könen	45	44	50	52	24	20	23	24
<i>TCO</i>								
Kvinnor	71	67	71	72	45	39	39	39
Män	60	53	53	62	33	21	21	26
Båda könen	66	61	64	68	39	32	31	34
<i>SACO</i>								
Kvinnor	81	83	88	82	57	54	50	50
Män	81	77	71	73	49	41	41	38
Båda könen	81	80	79	79	53	47	45	44

Det visar sig att det *under 90-talet* har varit en *påtaglig ökning* av andelen *LO-medlemmar* som går på bibliotek. Det gäller för *kvinnorna* oavsett om vi ser till andelen som gått på bibliotek minst någon gång under de senaste 12 månaderna eller så ofta som minst en gång i månaden (andelen som besökt minst någon gång under året har ökat från 51 procent till 61 procent till och andelen gjort detta minst en gång i månaden från 25 till 32 procent). För *männen* har det skett en ökning av andelen som gått minst någon gång (från 38 till 44 procent), medan andelen som besöker ofta är i stort densamma som i början av 90-talet.

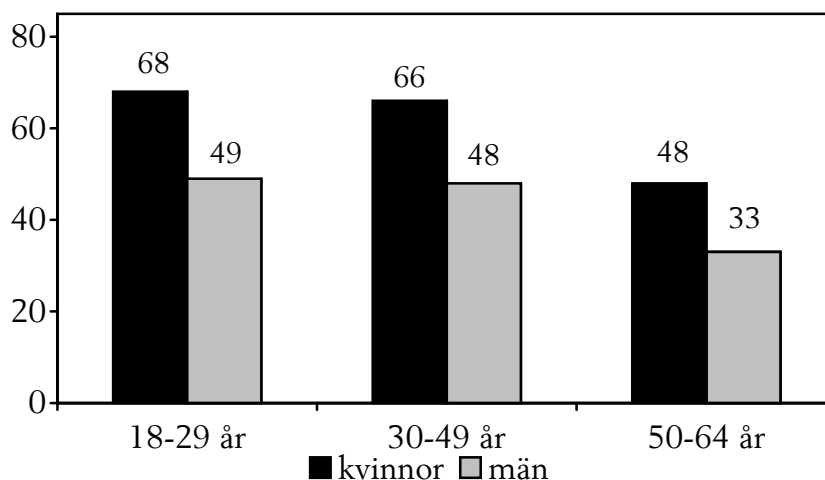
Ökningen av besöken på bibliotek är mycket tydlig också bland de *unga* LO-medlemmarna, inte minst bland de unga männen som efter en tidigare nedgång tycks ha vänt åter till biblioteken.

Dessa förändringar har förstås inte kommit av sig själv utan säkert *har en breddning och förnyelse av verksamheten på biblioteken* spelat en stor roll för denna utveckling.

För både kvinnor och män inom LO gäller att andelen biblioteksbesökare är lägre bland de äldre i åldrarna 50-64 år än i övriga åldersgrupper(diagram 4).

Gått på bibliotek minst någon gång under de senaste 12
månaderna. LO-medlemmar

Diagram 4

Skriva själv på fritiden

Drygt 40 procent av LOs kvinnor och drygt 15 procent av LOs män *brukar på sin fritid skriva själv* - dagbok, artiklar, brev eller dylikt. Nästan 15 procent av LOs kvinnor och drygt 5 procent av LOs män *skriver i stort sett varje vecka*. Också inom TCO och SACO finns denna skillnad mellan könen, om än inte fullt lika stor som bland LO-medlemmarna.

Vad gäller de förändringar som har skett kan man särskilt lägga märke till att andelen män som brukar skriva på sin fritid minskade under 1980-talet och 1990-talets första del. Under åren 1996-99 vände dock utvecklingen - och andelen män som skriver har ökat kraftigt inom såväl LO som TCO (tablå 5). Också bland LOs kvinnor har skrivandet ökat under dessa år.

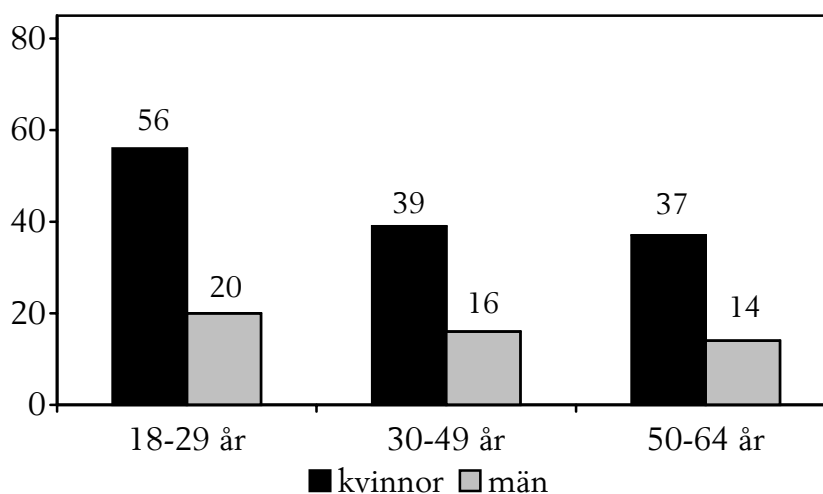
Tablå 5 Brukar skriva själv

	<i>I stort sett varje vecka eller då och då</i>				<i>I stort sett varje vecka</i>			
	82/83	90/91	96	99	82/83	90/91	96	99
<i>LO</i>								
Kvinnor	40	37	36	42	11	12	11	14
Män	18	16	12	17	5	4	3	6
Båda könen	28	26	24	29	8	8	7	10
<i>TCO</i>								
Kvinnor	51	48	45	48	14	14	12	16
Män	31	27	18	26	9	9	6	9
Båda könen	42	39	34	39	11	12	10	13
<i>SACO</i>								
Kvinnor	68	61	59	59	17	16	12	12
Män	53	45	32	34	13	12	8	5
Båda könen	59	53	45	46	15	14	10	9

Det är mycket som talar att *den ökande datoranvändningen i hushållen* har haft stor betydelse för den här utvecklingen – att den nya tekniken lockar till ökat skrivande, och alldeles särskilt bland männen.

De unga kvinnorna är de som bland LO-medlemmar skriver allra mest (diagram 5). Ungefär 55 procent av LO-kvinnor i åldersgruppen 18-29 år brukar skriva själv på sin fritid. Också bland LO-männen är det vanligare bland de yngre än bland de äldre att själv skriva. I alla åldersgrupper är kvinnorna mer flitiga besökare än männen. Men man kan notera att så mycket som nästan 40 procent av LO-kvinnor i åldersgrupperna 30-49 år och 50-64 år brukar skriva på sin fritid. Många skriver i stort sett varje vecka. Ungefär 15 procent eller mer av LO-männen i de tre åldersgrupperna skriver också på sin fritid.

Brukar skriva själv. LO-medlemmar
Diagram 5

Man kan fundera på *vad det skulle innebära* om de ord och de tankar som förmedlas i detta skrivande något *fick komma till uttryck i det offentliga samtalet* - bli röster i den debatt som nu är så starkt dominerad av några få.